

Politická ekonomie obchodní politiky

KAPITOLA 10

OSNOVA PŘEDNÁŠKY

- ✘ Argumenty pro volný obchod
- ✘ Argumenty proti volnému obchodu
- ✘ Politický model obchodní politiky
- ✘ Mezinárodní vyjednávání a WTO

SVOBODNÝ OBCHOD – ÚVOD

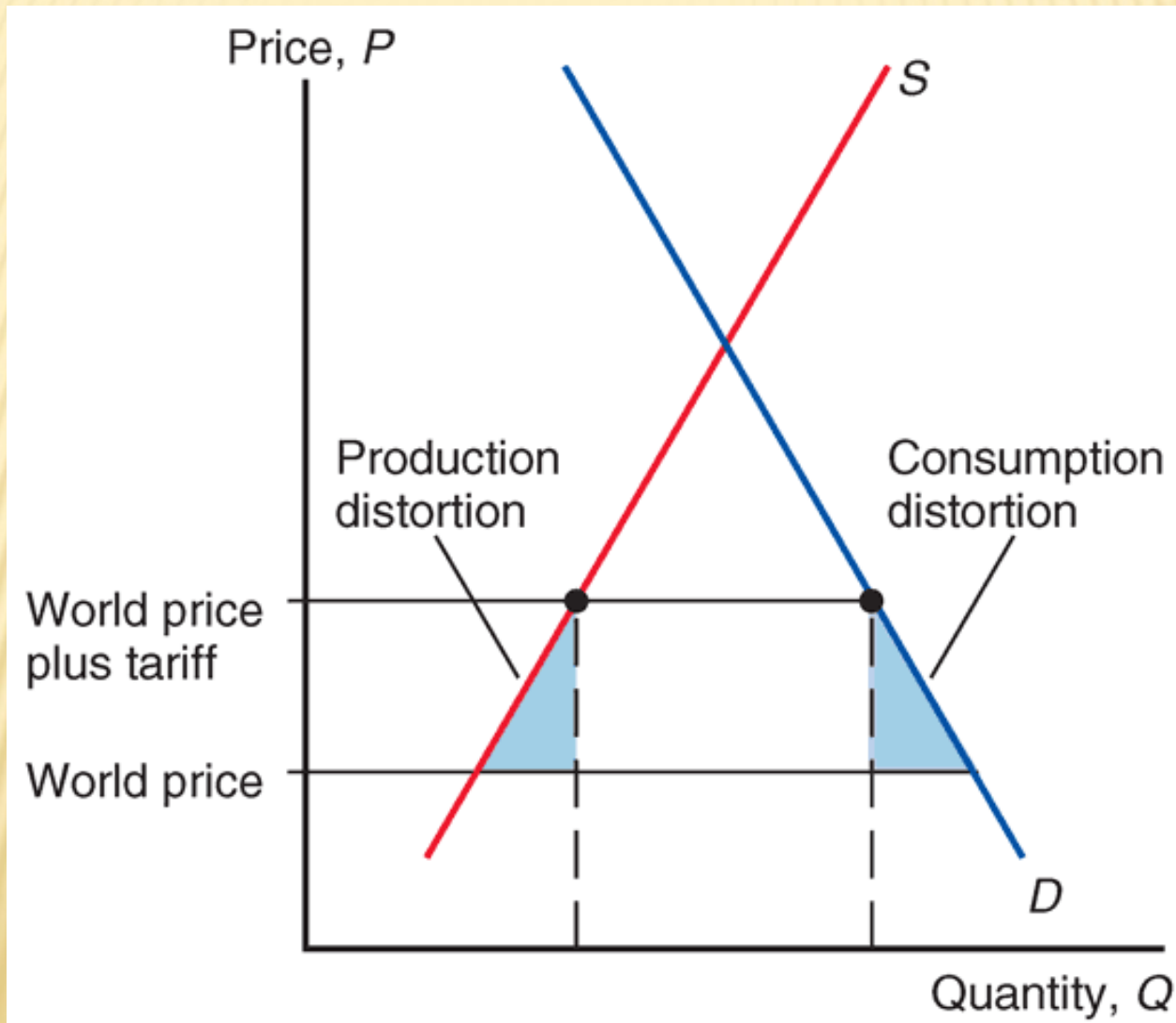
- ✘ Úplně svobodný obchod – pár zemí (např. Hongkong)
- ✘ Není dokonalý, ale lepší než jiné politiky
- ✘ Vyhnou se ztrátám efektivity spojené s protekcionalismem a získají dodatečné příjmy

ARGUMENTY PRO SVOBODNÝ OBCHOD (1)

1. Efektivnost

- × Producenti a spotřebitelé alokují zdroje efektivněji tehdy, když vlády nenarušuje svou obchodní politikou tržní ceny
 - × Národní bohatství malých zemí je největší v případě svobodného obchodu
 - × Když dochází k omezování obchodu, musí spotřebitelé platit vyšší ceny a spotřebovávají málo, kdežto firmy produkují příliš
- - × Svobodný obchod odstraní zkreslení podniků → nárůst národního bohatství
 - × Pokles cen pro spotřebitele
 - × Eliminují se náklady spojené s hledáním informací a ztrátou času

EFEKTIVNOST SVOBODNÉHO OBCHODU

ARGUMENTY PRO SVOBODNÝ OBCHOD (1)

- ✘ X cla většiny zemí jsou již nízká, a tak tvoří potenciální přínosy svobodného obchodu pouze malý podíl HDP
 - ✘ Pro svět jako celek jsou náklady protekcionismu odhadovány na méně než 1 % HDP
 - ✘ Přínosy ze svobodného obchodu jsou menší pro vyspělé země jako USA a EU a větší pro chudší rozvojové země

PŘÍNOSY Z ODSTRANĚNÍ OBCHODNÍCH BARIÉR (% HDP)

United States	0.57
European Union	0.61
Japan	0.85
Developing countries	1.4
World	0.93

Source: William Cline, *Trade Policy and Global Poverty* (Washington, D.C.: Institute for International Economics, 2004), p. 180.

ODHADOVANÉ NÁKLADY PROTEKCIONISMU (V % HDP)

Brazil (1966)	9.5
Turkey (1978)	5.4
Philippines (1978)	5.4
United States (1983)	0.26

ARGUMENTY PRO SVOBODNÝ OBCHOD (2)

2. Úspory z rozsahu

- × Svobodný obchod umožňuje firmám realizovat úspory z rozsahu
- × Chráněné trhy omezují přínosy z externích úspor z rozsahu tím, že brání koncentraci průmyslových odvětví
 - × Na chráněné trhy vstupuje příliš mnoho firem
 - × Rozsah produkce každé z nich je pak nedostatečný (z hlediska efektivity)

ARGUMENTY PRO SVOBODNÝ OBCHOD (3,4)

3. Konkurence a lepší příležitosti pro inovace (dynamické přínosy)

- × Svobodný obchod poskytuje firmám více příležitostí pro zdokonalování a inovace, protože musí hledat cesty, jak exportovat svou produkci a konkurovat importům

4. Omezení rent-seeking

- × Svobodný obchod eliminuje ztráty spojené s rent-seekingem
 - × Čas a zdroje vynaložené na získání ochrany a zisky z toho plynoucí

ARGUMENTY PRO SVOBODNÝ OBCHOD (5,6)

5. Politický argument

- × Svobodný obchod představuje nejlepší dostupnou politiku, ačkoliv teoreticky mohou být lepší politiky
 - × Jakákoliv politika odchylojící se od svobodného obchodu bude rychle „ovládnuta“ politickými skupinami, což následně vede k poklesu národního bohatství

ARGUMENTY PROTI SVOBODNÉMU OBCHODU

(1)

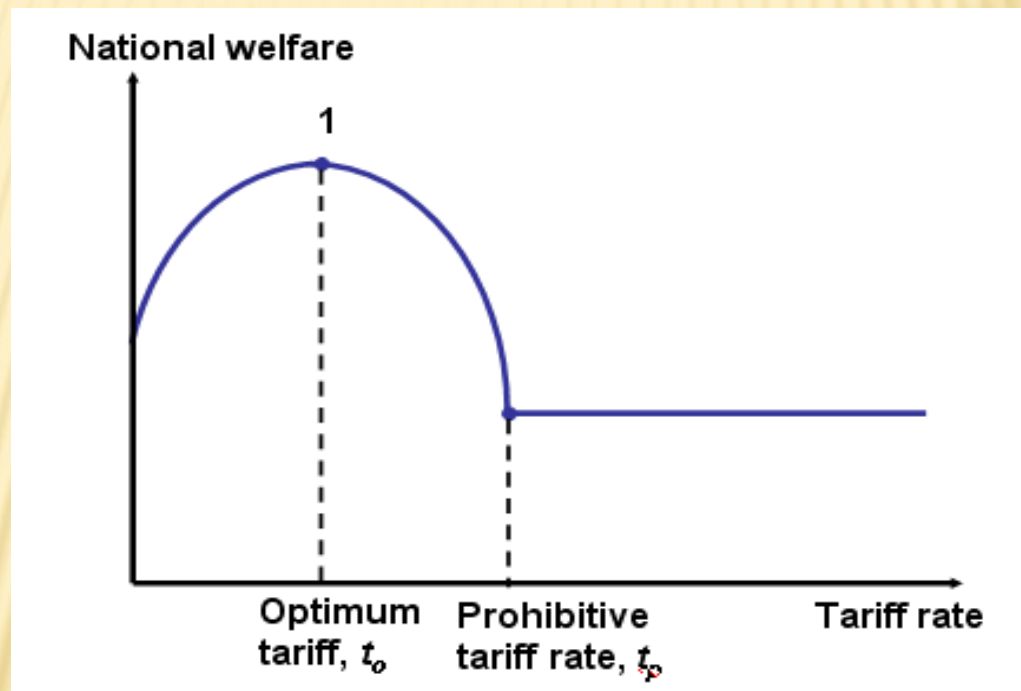
1. Zlepšení směnných relací

- × Velká země uvalením cla snižuje světovou cenu (a tedy cenu importů) a zlepšuje si tak směnné relace
 - × Tento přínos může být větší než ztráty spojené s neefektivní alokací výroby a spotřeby
- × Nízké clo vede ke zvýšení národního bohatství velké země
 - × Od určité úrovně cla však bude národní bohatství klesat, neboť ztráty vyplývající z ekonomické neefektivnosti budou převyšovat přínos ze zlepšených směnných relací

OPTIMÁLNÍ CLO

- × **Optimální clo** = celní sazba, která maximalizuje národní bohatství
 - × Clo, které úplně eliminuje importy, zhoršuje národní bohatství země

OPTIMÁLNÍ CLO

OPTIMÁLNÍ CLO?

TŘÍDA II	ROSTLINNÉ PRODUKTY
KAPITOLA 10	OBILOVINY
1001	Pšenice a souřež
1002	Žito
1003	Ječmen
1004	Oves
1005	Kukuřice
1006	Rýže
1006 10	- Rýže v plevách (neloupaná nebo surová)
1006 20	- Loupaná rýže (rýže cargo nebo hnědá rýže)
	- - Předpařená
1006 20 11	- - - Kulatozrná
1006 20 13	- - - Střednězrná
	- - - Dlouhozrná
1006 20 15	- - - - S poměrem délky k šířce vyšším než 2, avšak nižším než 3
1006 20 17	- - - - S poměrem délky k šířce 3 nebo vyšším
	- - Ostatní
1006 30	- Poloomletá nebo celoomletá rýže, též leštěná nebo hlazená
1006 40	- Zlomková rýže
1007	Zrna čiroku
1008	Pohanka, proso a lesknice kanárská; ostatní obiloviny

EXPORTNÍ CLO

- × Exportní clo (negativní exportní subvence), které úplně eliminuje export, zhoršuje bohatství země, ale nižší sazba exportního cla maximalizuje národní bohatství (opět prostřednictvím zlepšení směnných relací)
 - × Exportní subvence zhoršuje směnné relace velké země
 - × Exportní clo zlepšuje směnné relace velké země, neboť velká země může zvýšit cenu exportované produkce na světovém trhu

SMĚNNÉ RELACE

- ✘ Pro některé země (jako USA) importní a/nebo exportní clo může zlepšit národní bohatství – je to však na úkor ostatních zemí
- ✘ Tento argument nebere v úvahu riziko, že ostatní země na to zareagují zavedením odvetných obchodních restrikcí

ARGUMENTY PROTI SVOBODNÉMU OBCHODU

(2)

2. Tržní selhání

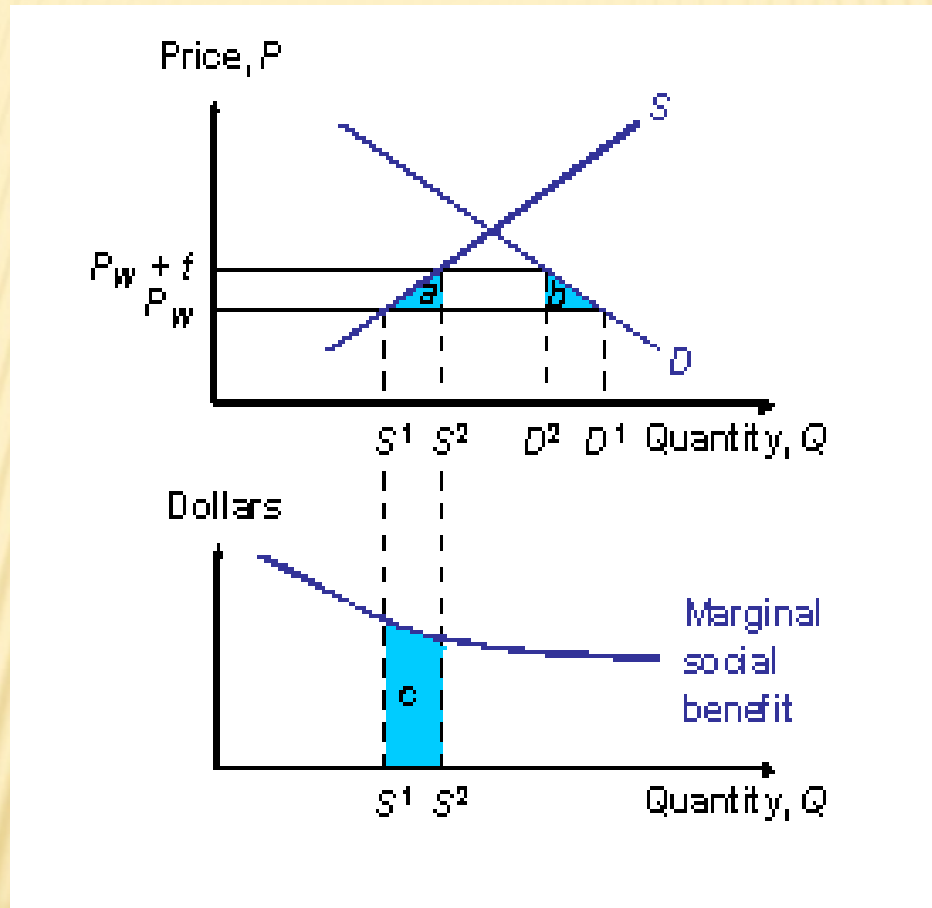
- × Kvůli tržním selháním nemusí být svobodný obchod optimální politikou
- × Kalkulace ztráty ekonomické efektivity využívající instrument přebytek spotřebitele a výrobce předpokládají, že trhy fungují efektivně
- × Typy tržních selhání:
 - × Chronická nezaměstnanost, nedostatek kapitálu, nedostatečně definovaná vlastnická práva, pozitivní externality, znečištění, informační bariéry

ARGUMENTY PROTI SVOBODNÉMU OBCHODU

(2)

- ✘ Ekonomové berou v úvahu také mezní společenský přínos, který společnosti plyne ze soukromé produkce
- ✘ Kalkulace ztráty ekonomické efektivity založená na přebytku výrobce je nedostatečná
- ✘ Je možné, že zvýšení domácí výroby po zavedení cla povede k nárůstu přínosu pro domácí ekonomiku

TRŽNÍ SELHÁNÍ

ARGUMENTY PROTI SVOBODNÉMU OBCHODU

(2)

- ✘ Tento argument je příkladem teorie druhého nejlepšího
- ✘ Vládní zásahy do ekonomiky, které narušují tržní podněty na jednom trhu mohou zvýšit národní bohatství tím, že eliminují následky tržního selhání na jiném trhu
 - ✘ Pokud není možné použít nejlepší politiku, tj. vyřešit samotná tržní selhání, tak jsou tyto vládní intervence „druhou nejlepší politikou“, jak tyto problémy vyřešit

ARGUMENTY PROTI SVOBODNÉMU OBCHODU

(2)

- ✘ Ekonomové podporující svobodný obchod však argumentují, že tržní selhání by měla být řešena „první nejlepší politikou“, tj. domácí politikou přímo zaměřenou na daný problém
- ✘ Pokud je chronická nezaměstnanost problémem, potom by měly být náklady na práci u pracovně-intenzivních výrob vládou subvencovány
 - ✘ Taková politika nepovede k ekonomické neefektivnosti vyvolané zavedením cla

POLITICKÉ MODELY OBCHODNÍ POLITIKY

- × Jak je vytvářena obchodní politika?
- × Modely řešící většinou maximalizaci politické úspěšnosti politiků (nikoliv maximalizaci národního bohatství)
 - × Teorém středního voliče
 - × Kolektivní akce
 - × Jejich kombinace

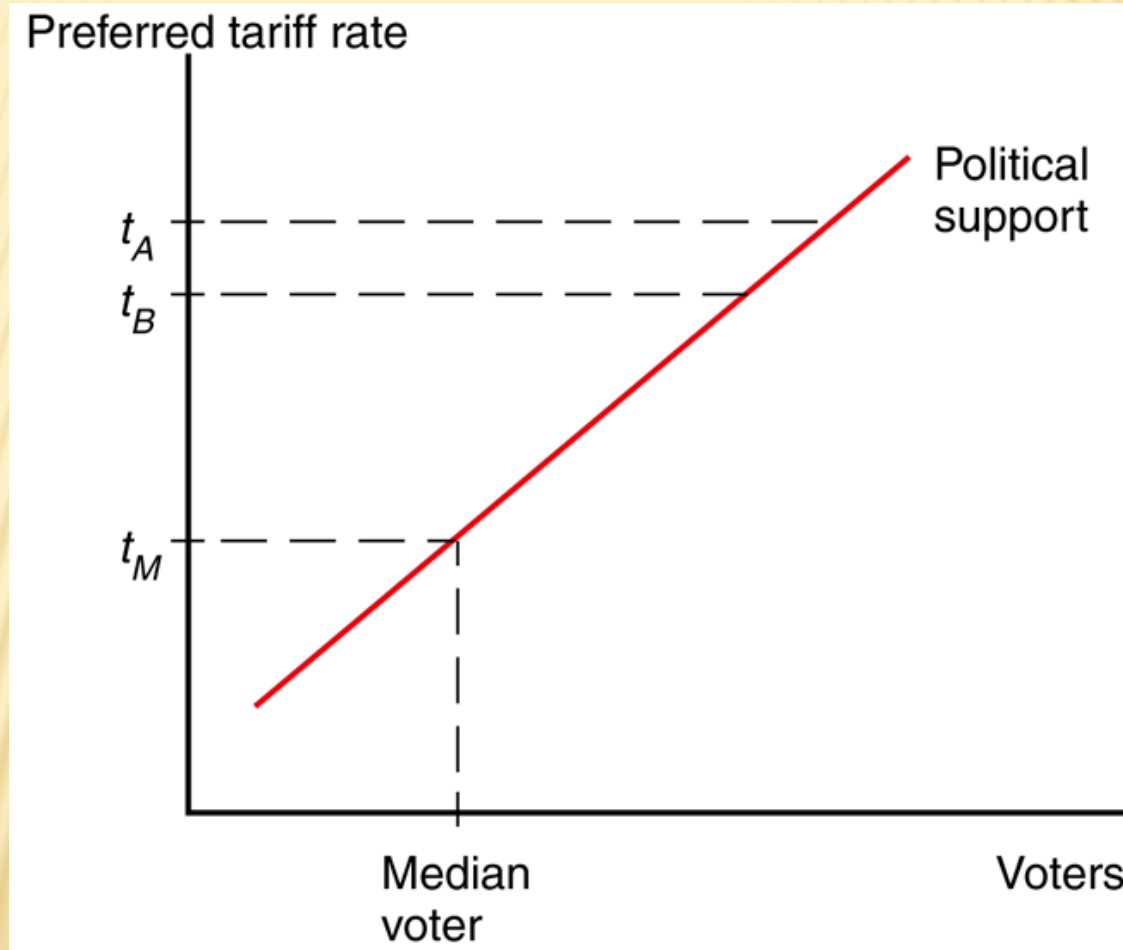
STŘEDNÍ VOLIČ

- ✘ Teorém středního voliče předpokládá, že demokratické politické strany uzpůsobují svoji politiku tak, aby oslovily voliče ve středu politického spektra, tj. tzv. středního voliče
- ✘ Předpokládejme, že jde o stanovení výše cel:
 - ✘ Seřadíme všechny voliče dle toho, jak vysoké clo preferují (od těch, kteří chtějí co nejmenší)

STŘEDNÍ VOLIČ

- × Předpoklady modelu:
 - × Uvažujeme 2 soupeřící politické strany
 - × Cílem každé ze stran je být zvolena (většinou voličů)
- × Jakou politiku budou strany prosazovat?
 - × Obě strany nabídnou stejnou celní politiku, tak aby oslovily středního voliče, což jim zajistí většinu hlasů

POLITICKÁ SOUTĚŽ

STŘEDNÍ VOLIČ

- ✘ Dle tohoto teorému v zemi se dvěma politickými stranami bude prosazována taková obchodní politika, která osloví co nejširší počet voličů
 - ✘ Bude vybrána taková politika, která výrazně poškozuje pár subjektů (producenti konkurující importům), ale přináší velké přínosy velkému počtu subjektů (spotřebitelé)
- ✘ Obchodní politiky zemí však ve skutečnosti tomuto neodpovídají

KOLEKTIVNÍ AKCE

- × Politická aktivita bývá obvykle spojována s problémem kolektivní akce
 - × Zatímco spotřebitelé jako skupina mají zájem propagaci svobodného obchodu, nemusí to platit pro každého spotřebitele-jednotlivce, neboť jeho individuální přínos svobodného obchodu nemusí být velký ve srovnání s náklady, které by musel vynaložit na propagaci svobodného obchodu (čas a peníze)
 - × Proto politiky, které vedou k velkým ztrátám pro celou společnost, ale malé ztrátě připadající na jednotlivce, nečelí silné opozici

KOLEKTIVNÍ AKCE

- ✘ Naproti ve skupinách, kterým by měl svobodný obchod přinést velké ztráty (např. nezaměstnanost), má každý jednotlivec velký zájem bojovat za pro něj žádoucí politiku
 - ✘ V tomto případě jsou náklady (čas a finance) vynaložené na propagaci omezení obchodu menší v porovnání s náklady nezaměstnanosti

MODEL OBCHODNÍ POLITIKY

- ✘ Politici sice mohou vyhrát volby, když budou prosazovat populární politiku (viz teorém středního voliče), ale potřebují také finance na svoje volební kampaně
- ✘ Tyto finance pocházejí obvykle od skupin, které nemají problém kolektivní akce a které si přejí prosadit nějakou politiku odpovídající jejich potřebám
- ✘ Modely obchodních restrikcí se pokoušejí měřit ztráty bohatství voličů a nárůst příspěvků na volební kampaně od specifických zájmových skupin

PŘÍKLADY CHRÁNĚNÝCH ODVĚTVÍ

× Zemědělství

- × V USA, EU a Japonsku tvoří zemědělci malý podíl voličské základny, přesto dostávají obrovské subvence a ochranu
- × CAP EU, japonské 100% clo na import rýže, US kvóty na cukr

× Textilní průmysl

- × Do roku 2005 Multi Fibre Agreement garantující kvóty

× Znaky chráněných odvětví:

- × Pracovně intenzivní
- × Není nutná vysoká kvalifikace ani investice
- × Dobře organizovaní

NÁKLADY PROTEKCIONISMU V USA

TABLE 10-2 Welfare Costs of U.S. Protection (\$ billion)

	2002 Estimate	2013 Projected
Total	14.1	4.6
Textiles and apparel	11.8	2.3

Source: U.S. International Trade Commission.

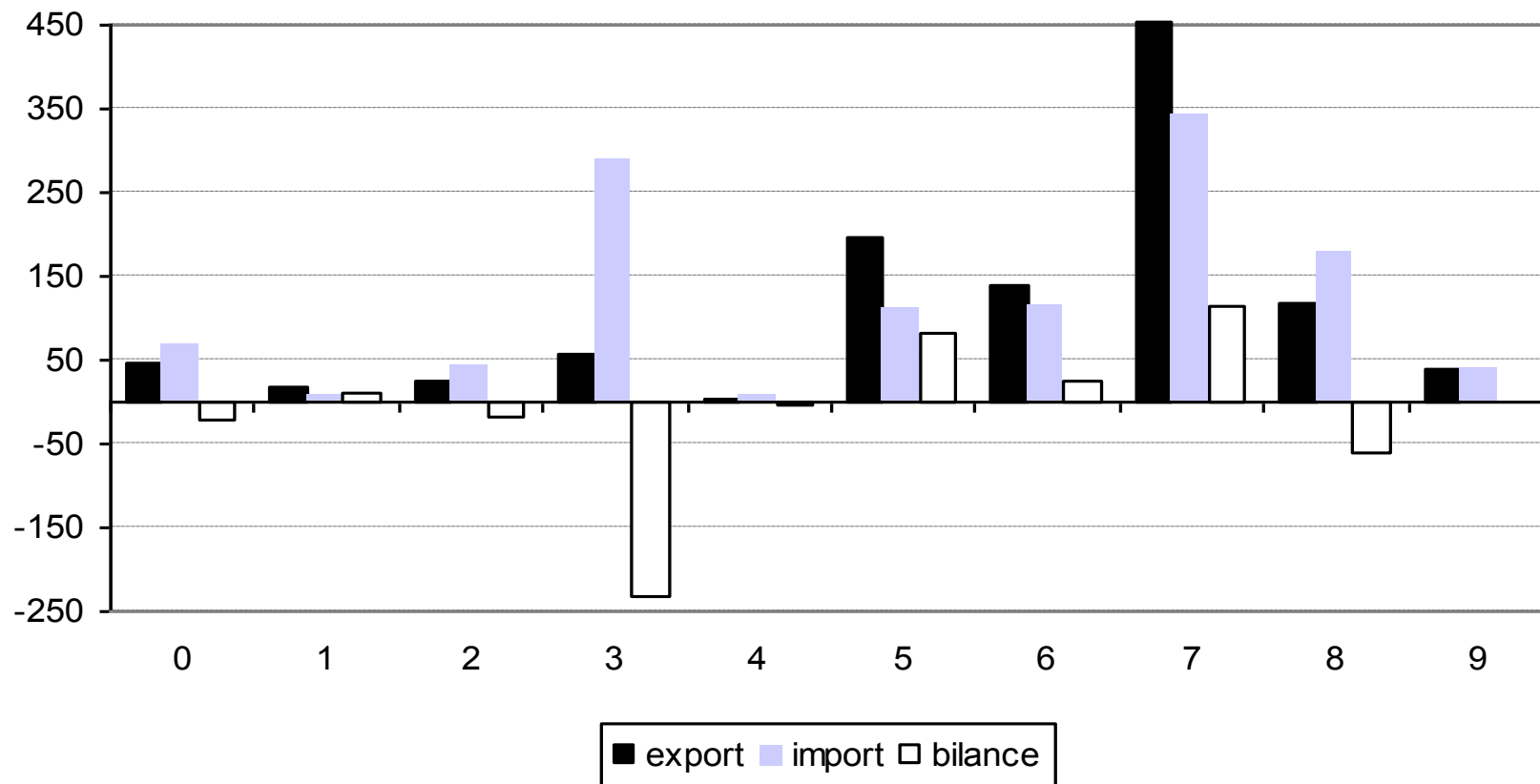
SPOLEČNÁ OBCHODNÍ POLITIKA

- ✘ Na otázku, proč jsou soukromí aktéři „přizváni“ do procesu tvorby společné obchodní politiky neexistuje jednotný náhled
- ✘ Obecně existuje mnoho způsobů, jak ovlivnit tvůrce obchodní politiky
 - ✘ Obecně: snaha o znovuzvolení, získání financí, podpory ze strany veřejnosti, poskytování informací atd.
 - ✘ Kvůli specifickému charakteru EU přichází v úvahu faktory jako snaha o získání podpory pro vlastní návrhy, příp. „pomoc“ tvůrcům politiky, zejména v podobě detailních a odborných informací.

PROSAZOVÁNÍ ZÁJMŮ

- × 3 možné způsoby prosazování zájmů:
 - × i) Individuální akci,
 - × ii) Kolektivní (společnou) akci a
 - × iii) Prosazování zájmů prostřednictvím třetí strany
- × Při rozhodování o podobě reprezentace zájmů firmy hrají roli tyto faktory: velikost firmy, její ekonomická strategie a domácí institucionální prostředí firem
- × Cesty k lobbování:
- × Teoreticky se jim nabízejí dvě hlavní možnosti – národní a nadnárodní, tj. evropská, úroveň
 - × Pro svobodný obchod – Komise, pro ochranu – národní vlády

VNĚJŠÍ OBCHOD EU DLE TŘÍD SITC (2009)

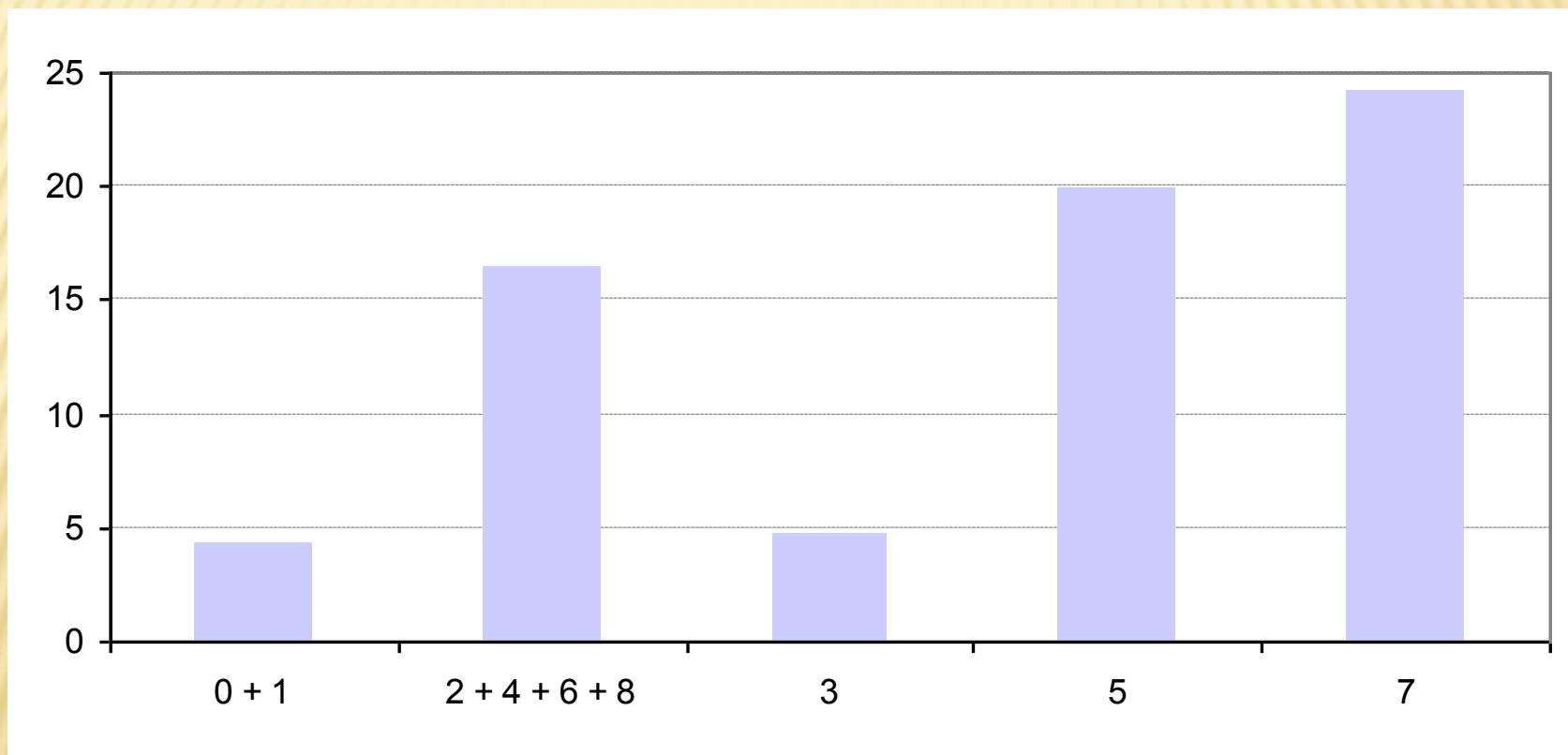

VÍTĚZOVÉ VS. PORAŽENÍ

× Exportní odvětví

- × EU čistým exportérem produkce na vyšším stupni zpracování – komoditní třídy SITC 5 (chemikálie), 6 (průmyslové zboží) a 7 (dopravní prostředky) – a u produkce SITC 1 (nápoje a tabák)
- × Taková odvětví, která velkou část své vyprodukované produkce exportují, tedy zejména producenti strojů a dopravních zařízení a chemikálií (viz obr. níže)

EXPORTNĚ ORIENTOVANÁ ODVĚTVÍ EU (V %)

VÍTĚZOVÉ VS. PORAŽENÍ

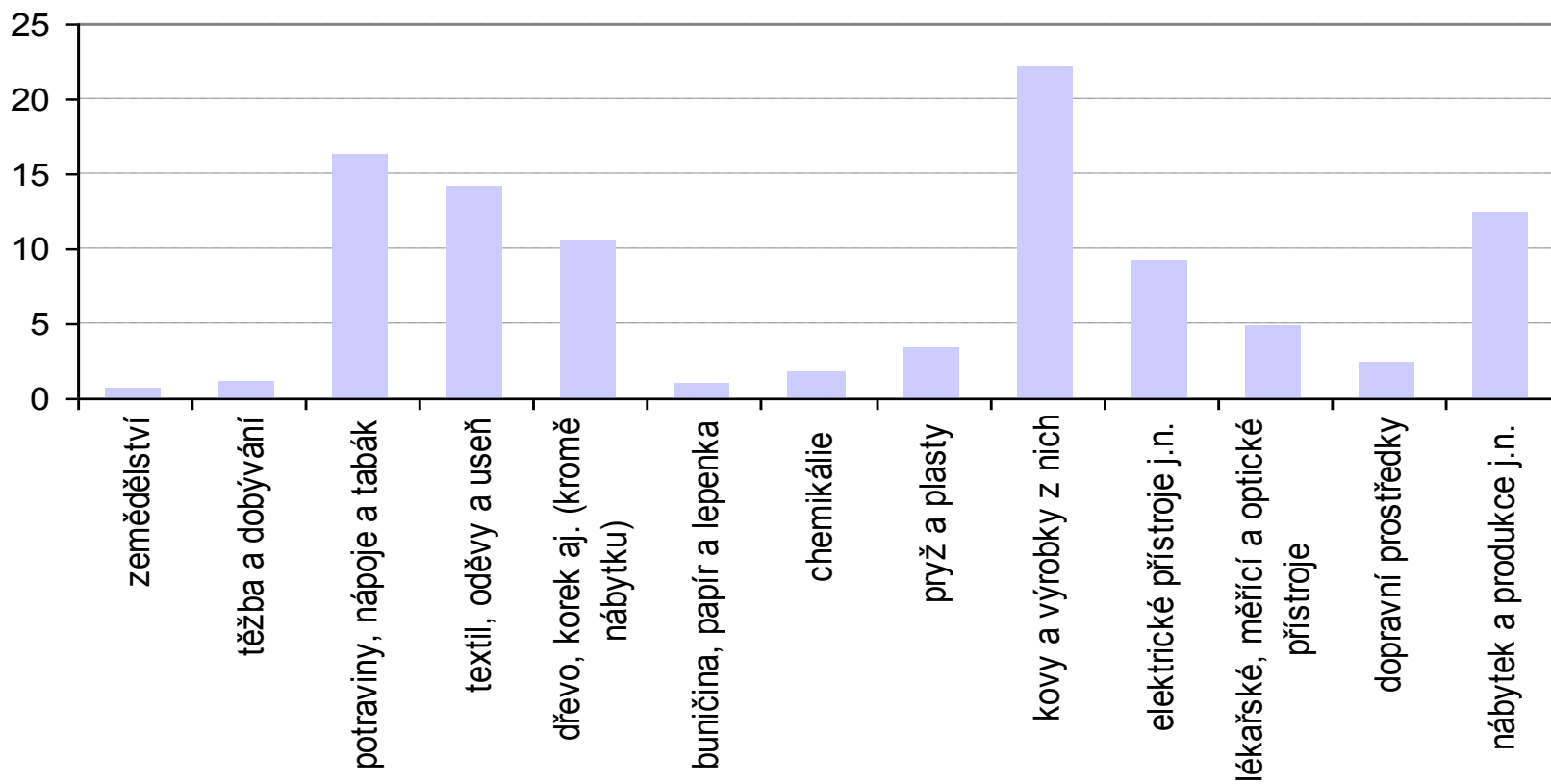
× Odvětví konkurující importům

- × Hlavní importovanou komoditou v rámci třídy SITC 3 tvoří SITC 33 – Ropa, ropné výrobky a příbuzné materiály (76 % třídy SITC 3)
- × V komoditní třídě SITC 8 dominuje SITC 84 – Oděvní výrobky a doplňky (34 % třídy SITC 8)
- × V komoditní třídě 0 se jedná o produkci SITC 05 – Zelenina a ovoce (28 %), SITC 03 – Ryby (kromě mořských savců), korýši a měkkýši (23 %) a SITC 07 – Káva, čaj, kakao, koření a výrobky z nich (17 %)
- × V rámci importu SITC 2 vévodí import SITC 28 – Rudy kovů a kovový odpad (se 40% podílem na importu SITC 2)
- × Jednoznačná dominantní podtřída je u komoditní třídy SITC 4 – s 93% podílem jde o SITC 42 – Nevysychavé rostlinné tuky a oleje, surové, rafinované (SITC 42)

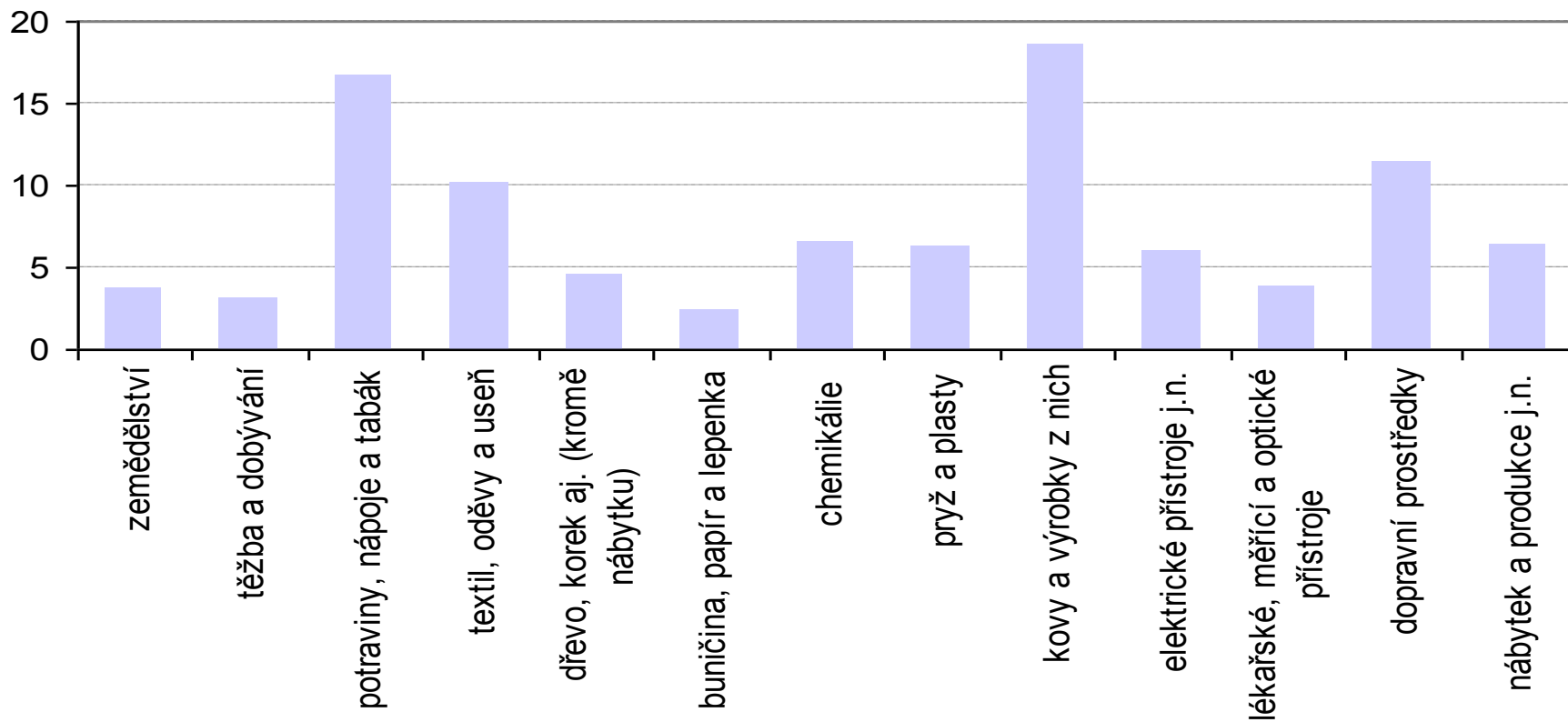
DETERMINANTY POLITICKÉ SÍLY

- × Ekonomická a geografická koncentrovanost odvětví
 - × EU: smysl má uvažovat pouze ekonomickou koncentrovanost (dle počtu firem v odvětví)
- × Voličská síla (dle počtu zaměstnanců)
- × Politická organizovanost odvětví

POČET FIREM V ODVĚTVÍ (2009)

POČET ZAMĚSTNANCŮ V ODVĚTVĚ

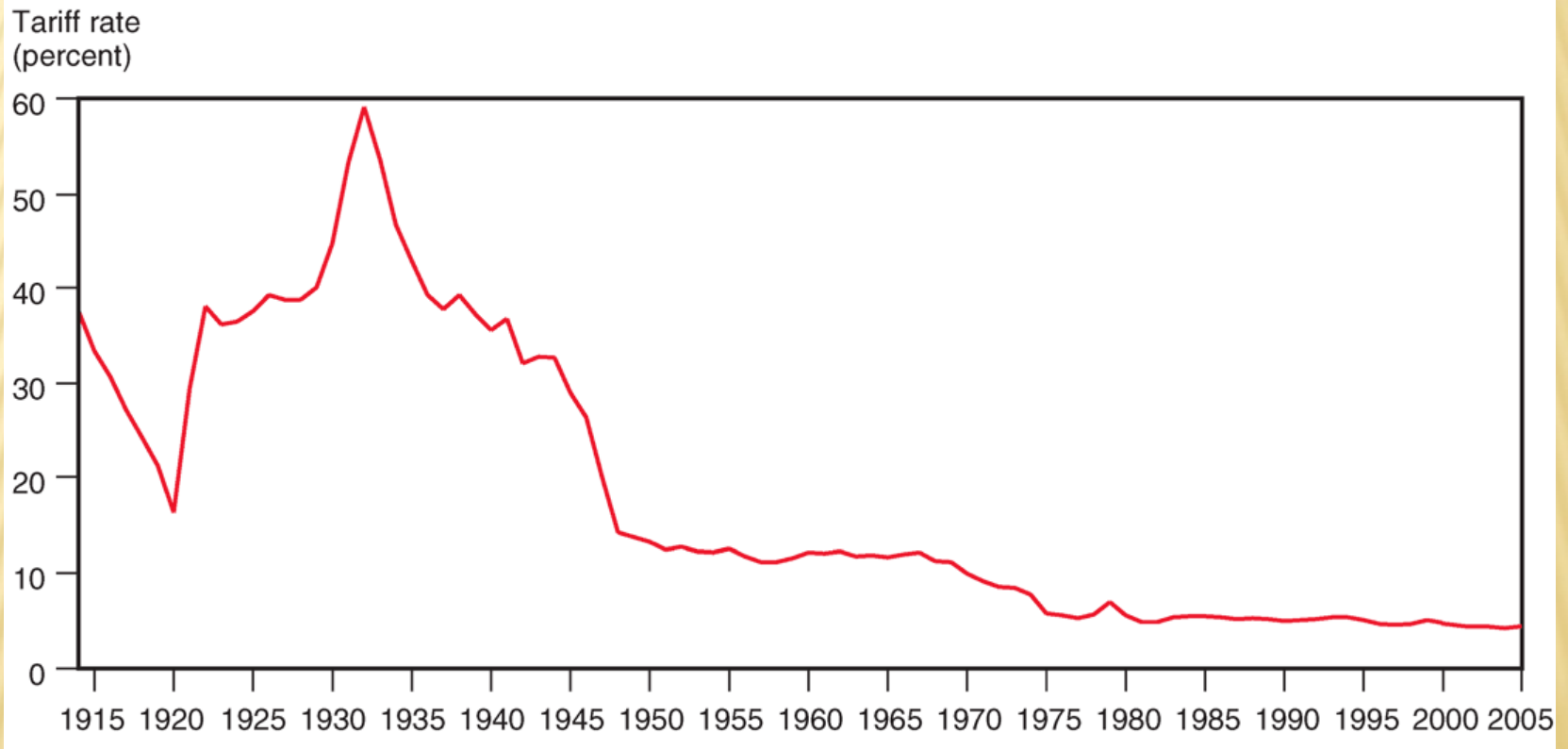
SHRNUTÍ SÍLY

	Ve prospěch
Počet firem v odvětví	Zemědělství Buničina, papír a lepenka Dopravní prostředky Chemikálie
Počet zaměstnanců v odvětví	Kovy a výrobky z nich Potraviny, nápoje a tabák Dopravní prostředky Textil, oděvy a useň
Organizovanost v rámci CSD	Zemědělství Služby Zemědělství + potraviny a nápoje
Informace	Velké firmy, které mají přímý přístup ke Komisi
Znalost procesu tvorby společné obchodní politiky včetně správného načasování aktivity	Dobře informovaní sekundární aktéři
Institucionalizovaná ochrana	Zemědělství a rybářství Textil a oděvy Kovy a výrobky z nich Dopravní prostředky

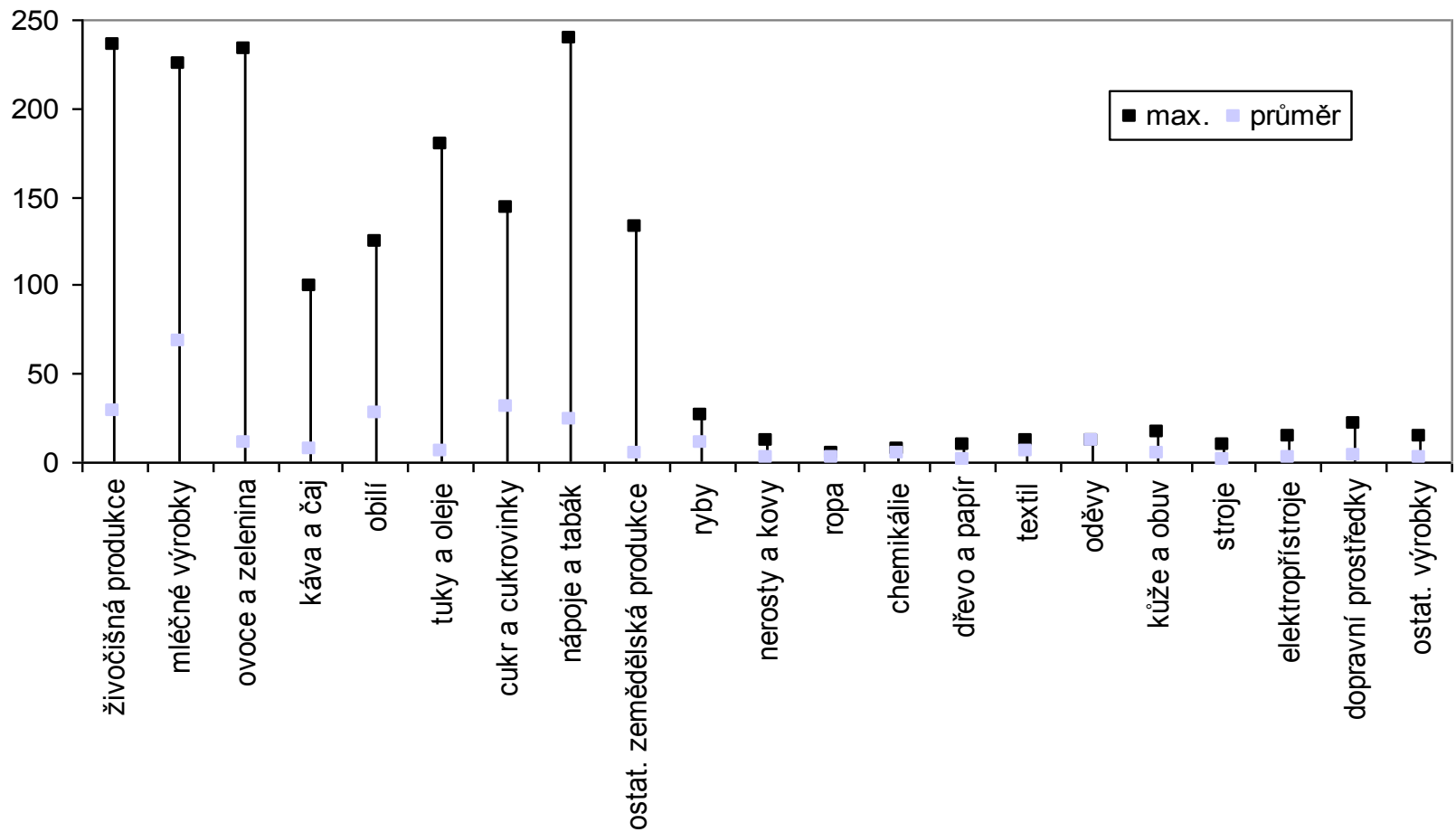
MEZINÁRODNÍ VYJEDNÁVÁNÍ

- × Od 30.let 20. stol.: snižování obchodních bariér
- × Po WW2: rychlá liberalizace
- × Důsledky:
 - × Narušení vlivu jednotlivých národních zájmových skupin
 - × Prosazování svobodného obchodu
 - × Eliminace obchodních válek

VÝVOJ CEL V USA

VÝŠE CEL V EU (2008)

SPOLUPRÁCE V MO

		EU	
		<i>Free Trade</i>	<i>Protection</i>
US	Free Trade	\$10B <i>\$10B</i>	-\$10B \$20B
	Protection	\$20B <i>-\$10B</i>	-\$5B -\$5B

GATT

- ✘ Po WW2: jednání za účelem vzniku mezin.obchod.org. (ITO =International Trade Organization)
- ✘ Problémy → 1947: „dočasná“ obchodní pravidla = smlouva GATT (na 48 let)
- ✘ ITO nikdy nevznikla

URUGUAYSKÉ KOLO GATT(1986-1994)

- ✗ Výsledný dokument: 1994 (Marrákeš)
- ✗ Přínosy Uruguayského kola: obchod. liberalizace + vznik WTO

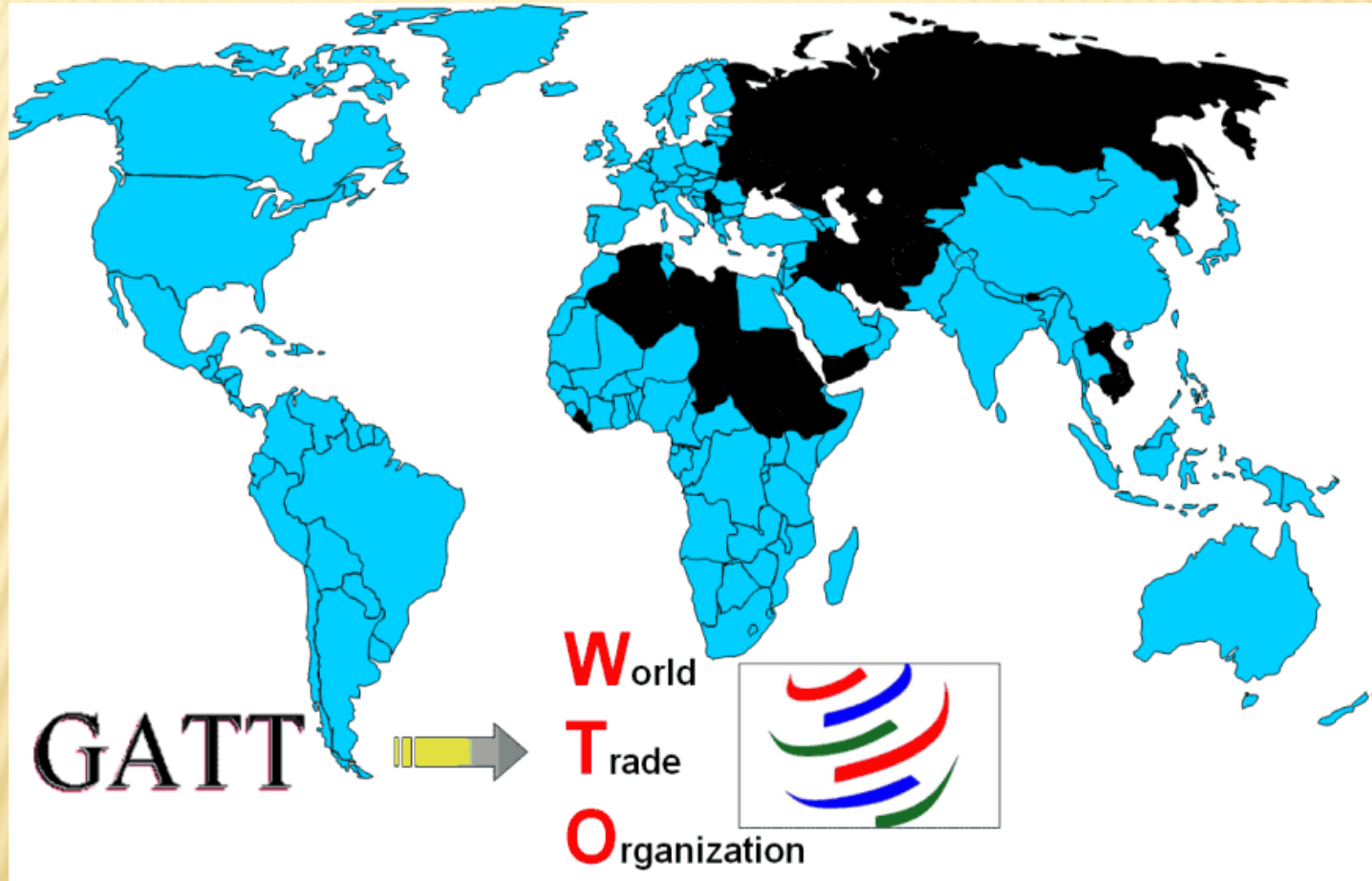
Rozdíly	GATT	X	WTO:
	provizorní smlouva		plně funkční organizace
	jen zboží		+ služby (GATS = General Agreement on Trade in Services) + duševní vlastnictví (TRIPS = Trade-Related Aspects of Intellectual Property)
	zdlouhavé, neúčinné řešení sporů		formální, účinné řešení sporů

WTO

= World Trade Organization

- ✘ vznik: 1.1. 1995
- ✘ pravidla GATTu součástí pravidel WTO
- ✘ proces „vázání“
- ✘ omezování celních i necelních bariér obchodu
- ✘ vyjednávání v kolech

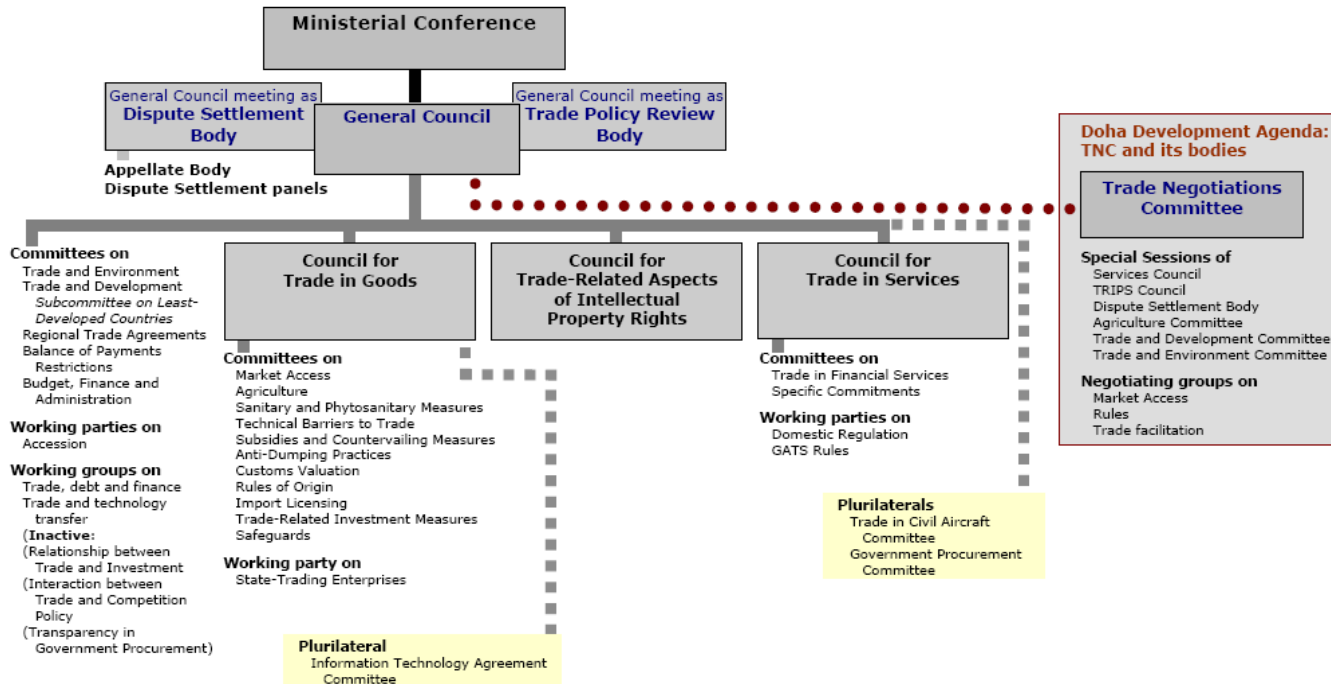
ČLENOVÉ WTO

ORGANIZAČNÍ STRUKTURA WTO

WTO structure

All WTO members may participate in all councils, committees, etc, except Appellate Body, Dispute Settlement panels, and plurilateral committees.

Key

- Reporting to General Council (or a subsidiary)
- Reporting to Dispute Settlement Body
- Plurilateral committees inform the General Council or Goods Council of their activities, although these agreements are not signed by all WTO members
- Trade Negotiations Committee reports to General Council

The General Council also meets as the Trade Policy Review Body and Dispute Settlement Body

VÝJIMKY Z PRAVIDLA NEDISKRIMINACE

= preferenční obchodní smlouvy

- × GATT povoluje, když nulová cla = zóny volného obchodu, celní unie
- × Dopady integrace:
 1. Tvorba obchodu – drahá domácí produkce je nahrazená levnými importy z 3. zemí
 2. Odklon obchodu – levnější importy ze 3. zemí jsou nahrazeny dražší domácí produkcí

„NOVÉ“ SPORY O OBCHODNÍ POLITIKU

- ✘ 80.léta: nové argumenty pro intervence (high-tech odvětví) → strategické obch. politiky
- ✘ 90.léta: vliv nárůstu MO na pracovníky v RZ (standards pro mzdové sazby a pracovní podmínky?)

ARGUMENTY PRO AKTIVNÍ OBCHODNÍ POLITIKU

- ✘ Řešení tržních selhání:
- ✘ Externality - neschopnost firem v high-tech odvětvích zmocnit se příjmů z rozvoje poznatků, které se rozšíří i do jiných odvětví
- ✘ X Strategické obchodní politiky = „ožebračování souseda“

GLOBALIZACE A PRACOVNÍ SÍLA

- ✘ Před rokem 1995: kritika MO zaměřena na dopady na obyvatele vyspělých zemí – problém: vliv IM ze zemí s levnou L na mzdy málo kvalifikovaných pracovníků ve vyspělých zemích
- ✘ Od 90.let: sílí antiglobalizační hnutí – problém: mzdy a pracovní podmínky v RZ
- ✘ Omyl: nízké mzdy v RZ důsledkem volného obchodu

REÁLNÁ MZDA A PRACOVNÍ PODMÍNKY

- ✘ V RZ: nízké mzdy, ALE jsou na tom lépe, než by byli bez globalizace
- ✘ Zavedení standardů na výši mezd a pracovní podmínky = nebezpečí protekcionismu
- ✘ Řešení: monitorování mezd a pracovních podmínek + zpřístupnění výsledků spotřebitelům → ti rozhodnou

ČETBA

- × BASTIAT, F.: Petice výrobců svíček

xKonec